

Remissvar:

Validering i högskolan – för tillgodoräknande och livslångt lärande

Regeringskansliets dnr: U2018/01749/UH

Sammanfattning

SFS är över lag positiva till Valideringsdelegationens förslag om hur validering inom högre utbildning kan förbättras. Validering är betydelsefullt för att öka tillgången till högre utbildning och främja en breddad rekrytering. Alla som har rätt kompetens ska få tillträde till högre utbildning, oavsett hur en har tillskansat sig kompetensen. För att kunskaper inte ska gå till spillo måste det finnas ett enhetligt och rättssäkert system för validering. På det stora hela kan delegationens förslag leda till en positiv utveckling.

I korthet är SFS viktigaste synpunkter att:

- Bedömning av reell kompetens för behörighet behöver utredas mer
- Förhandsbesked om tillgodoräknande är bra förutsatt att processen kan göras pålitlig och rättssäker
- Lärosätena bör få ersättning för arbetet med validering. Delegationens förslag kan fungera som tillfällig lösning. Den långsiktiga lösningen bör dock gå mer i linje med Styr- och resursutredningens förslag.

Nedan följer SFS synpunkter mer ingående.

Ang. 2.3.2 Bedömning av reell kompetens för behörighet

Det är synd att delegationen inte på allvar behandlar frågan om bedömning av reell kompetens för behörighet. SFS anser att alla sökande ska ha

möjlighet till validering och bedömning av reell kompetens för att fastställa ifall de uppfyller kraven för grundläggande eller särskilt behörighet. Det hade varit önskvärt att se förslag på hur vi kan nå dit.

Det stämmer att Tillträdesutredningen föreslår ett behörighetsprov för att pröva behörighet. Riksdag och regering har påbörjat ett arbete för att kunna införa ett sådant behörighetsprov. Det är därmed troligt att antalet ärenden för bedömning för behörighet *kan* minska. Det är däremot förhastat att säga att de *bör* minska.

Behörighetsprovet kommer antagligen inte ge särskild behörighet, trots att många utbildningar kräver det. Tillträdesutredningen skriver att "*om fler anmäler sig till behörighetsprovet bör lärosätena kunna lägga mer av sina resurser på att bedöma reell kompetens för särskild behörighet*" (SOU 2017:20, s. 293). Ifall behörighetsprovet leder till färre ärenden för att bedöma *grundläggande* behörighet, så är det en (obesvarad) prioriteringsfråga hur de frigjorda resurserna ska användas. Ett alternativ som måste övervägas är att öka tillgången och kvaliteten för bedömning av reell kompetens för särskild behörighet.

Tillträdesutredningen är för övrigt tydlig med att behörighetsprovet inte ska ersätta möjligheten att få sin reella kompetens bedömd för behörighet. Detta hade delvis att göra med att behörighetsprovet föreslås ha en åldersgräns om 24 år och att yngre personer bör kunna få sin reella kompetens bedömd. Ytterligare en anledning är att det kan "finnas personer som på grund av till exempel en funktionsnedsättning inte kan komma till sin rätt i ett skriftligt prov". Tillträdesutredningen kom fram till att "det bör vara upp till den sökande att bestämma om man vill göra behörighetsprovet eller få sin reella kompetens bedömd" (s. 292). Regeringen har sedan dess gjort flera avsteg från Tillträdesutredningens helhetsförslag och därför är det oklart hur tillträdesystemet kommer se ut om några år. Mot bakgrund av detta är det märkligt att delegationen i princip hoppar över frågan om bedömning av reell kompetens för behörighet.

Kap 5 Tillgodoräknande inom svensk högskoleutbildning

SFS är över lag positiva till delegationens förslag på hur tillgodoräknande inom högre utbildning kan utvecklas. Trots att det ska gå att få sin reella kompetens bedömd är möjligheterna i dagsläget begränsade på grund av bristande beredskap och information från såväl lärosäten som andra myndigheter. Delegationens förslag om hur lärosätena och vissa myndigheter ska kunna förbättra systemet kan göra validering mer tillgängligt i praktiken.

5.4.5 Behov av gemensamma riktlinjer

SFS ser positivt på rekommendationen att lärosätena ska samarbeta för att ta fram gemensamma riktlinjer för arbetet med validering. För att

valideringsprocessen ska kunna vara verkligt rättssäker är det viktigt att processen ska ge samma resultat oavsett vilket lärosäte som hanterar ärendet. Detta underlättas om lärosätena kan enas om ett gemensamt arbetssätt. Gemensamma riktlinjer kan även göra det lättare för lärosätena att motivera sina beslut om tillgodoräknande. I första hand bör lärosätena själva ansvara för att ta fram gemensamma riktlinjer, på så sätt undviks onödig styrning.

Utbildningsdepartementet bör dock följa upp att lärosätena på eget initiativ och på det sätt som passar dem bäst faktiskt tar fram riktlinjer. I annat fall bör departementet undersöka vilka andra vägar som finns för att uppnå en hög grad av likvärdighet i processen.

5.5.3 En mer centraliserad hantering

SFS ser positivt på rekommendationen till lärosätena att skapa en central ingång för ansökningar om tillgodoräknande. Det är riktigt att det ökar transparensen, rättssäkerheten och effektiviteten i hanteringen. Det är önskvärt att lärosätena själva beslutar om hur processen ska gå utformas.

5.7.1 Flexibelt och generöst tillgodoräknande

SFS tillstyrker den föreslagna ändringen av Högskoleförordningen. Det är bra att formulera reglerna med ett tydligare fokus på vad studenten kan, istället för hur kunskaperna har förvärvats, inte minst för att det harmoniserar med angränsande system och regelverk. Den föreslagna lydelsen täcker på ett tillräckligt sätt in de omständigheter som bör omfattas av reglerna.

SFS har dock fått indikationer på att utresande studenter ibland har problem med tillgodoräknande, särskilt om ett korrekt/fullständigt learning agreement saknas. Det kan exempelvis handla om studenter som inte vet i förväg exakt vilka kurser hen kommer att läsa under en utbytestermi, och därför i slutändan inte kan tillgodoräkna kurser som i all väsentlighet borde kunna ingå i deras utbildning. Här är principen om ett *flexibelt och generöst* tillgodoräknande viktig och förhoppningsvis kan delegationens förslag leda till att tillgodoräknande av utbytesstudier fungerar bättre. Det är dock ingen självklarhet, utan frågan behöver följas upp. Rimligen kan det inkluderas i det uppdrag till UKÄ som föreslås i kap 5.7.5. Se det stycket för vidare kommentarer.

5.7.2 Förbättrad redovisning av tillgodoräknanden

SFS tillstyrker förslaget att lärosätena ska redovisa uppgifter om tillgodoräknande i enlighet med den nya uppdelningen i HSF, samt att uppgifter om tillgodoräknande ska ingå i SCB:s register. SFS kan inte avgöra om det behövs stöd för uppdatering av Ladok. För den frågan borde Ladokkonsortiets synpunkter rimligtvis få vara vägledande.

5.7.3 Långsiktigt uppdrag och fortsatt utvecklingsarbete

SFS tillstyrker förslagen att ge UHR i uppdrag att främja lärosätenas arbete med erkännande av tidigare lärande samt att förlänga UHR:s uppdrag rörande pilotverksamhet till 2020.

5.7.4 Resurstilldelning som beaktar kostnaderna för bedömning av tidigare lärande

Det är bra att ge lärosätena ersättning för arbetet med validering. I nuläget förväntas lärosätena sköta utbildningsuppdraget och kringliggande uppdrag med otillräckliga resurser som har urholkats under lång tid. Samtidigt får inte ersättningen för validering hämtas från utbildningsanslagen på ett sätt som minskar lärosätenas resurser till utbildning. I nuläget, när resurserna inte räcker för att utföra alla uppdrag inom verksamheten med hög kvalitet, måste det vara upp till lärosätena att bedöma och göra prioriteringar i verksamheten. Resurstilldelningssystemet ska inte utformas för att styra sådana beslut. Däremot bör resurstilldelningssystemet givetvis vara möjliggörande.

SFS anser att frågan om hur lärosätena ska få ersättning för sitt arbete med validering behöver hanteras både i ett kort siktigt perspektiv och ett mer långsiktigt. Den kortsiktiga lösningen bör vara försiktig och syfta till att alla lärosäten i en rimlig utsträckning arbetar med validering och att det inte prioriteras för mycket eller för lite i relation till den övriga verksamheten. Den långsiktiga lösningen bör ingå som en del av Styr och resursutredningen. Både på kort och lång siktig går det dock inte att uppnå en fullgod lösning ifall de urholkade utbildningsanslagen inte höjs för att motsvara verksamhetens verkliga kostnader.

Ersättning för validering inom nuvarande resurstilldelningssystem

Just nu bekostas lärosätenas arbete med validering av utbildningsanslagen. Utbildningsanslaget är dock urholkat, vilket redan idag leder till att många studenter får för lite kontakt med sina lärare och många lärare har för lite tid till att planera och genomföra utbildningar. I och med dagens urholkade utbildningsanslag är det viktigt att hitta en lösning för att lärosätena ska få ersättning för kostnaderna för validering.

Delegationen föreslår att införa en schabloniserad ersättning som betalas ut för de ärenden som faktiskt resulterar i tillgodoräknande. Dessa "prislappar" skulle betalas ut både för validering för tillgodoräknande och för de ärenden som hanteras av de lärosäten som får särskilda uppdrag att arbeta med förhandsbesked. Som tillfällig lösning inom dagens system kan det vara en acceptabel lösning, givet att det utformas på rätt sätt.

Det behöver dock förtydligas varifrån resurserna ska tas. Detta bör i sin tur delas in i två frågor: dels gällande förhandsbesked, dels faktiska tillgodoräknanden.

Förslagsvis ska lärosätena avräkna ärenden om tillgodoräknanden mot takbeloppet. Det är inte optimalt, men det är svårt att se andra lösningar. Det vore högst problematiskt att flytta en summa från takbeloppet till en separat pott för ersättning för tillgodoräknande. Att riksdagen skulle tillföra nya resurser för tillgodoräknande, utan att påverka takbeloppen för utbildningsanslagen, är inte troligt. (Däremot är det realistiskt och önskvärt med ett visst resurstillskott.)

En annan modell behövs dock för ersättning till de lärosäten som ges särskilt uppdrag att genomföra bedömning av tidigare lärande för att ge underlag för ett utlåtande från UHR med förhandsbesked om tillgodoräknande. Att detta arbete skulle avräknas mot takbeloppet hade inneburit att lärosätena måste flytta ansemliga resurser från själva utbildningen till arbetet med validering. Möjligen skulle berörda lärosätens takbelopp kunna höjas med motsvarande summor. En bättre och tydligare lösning hade varit att hämta dessa ersättningar från en separat pott. Det är dock oklart hur det ska finansieras utan att belasta stadsbudgeten eller andra lärosäten.

Det är viktigt att komma ihåg att detta bara ska vara en tillfällig lösning, i väntan på ett nytt resurstilldelningssystem där ersättning för validering ska ingå redan från början. SFS anser ändå att förslaget hade behövt konkretiseras och skickas ut på remiss på nytt.

Ersättning för validering i STRUT:s modellförslag?

Delegationen nämner att frågan om resurser för validering ingår i uppdraget till Styr- och resursutredningen (STRUT). Därför finns det anledning att belysa frågan i relation till det övergripande modellförslag Strut har gått ut med.

I STRUT:s övergripande modell skulle regeringen formulera mål för högskolesektorn. Regeringen och lärosätena skulle sedan föra en dialog om hur lärosätena kan bidra till att nå målen och hur mycket resurser som skulle behöva tillföras för olika uppdrag. Detta skulle resultera i fleråriga överenskommelser mellan regering och lärosäten. Om det finns ett behov av att tillföra resurser för lärosätenas valideringsarbete, så kan detta ske inom ett sådant system. Regeringen skulle kunna formulera mål kopplat till validering. Dessa mål skulle sedan kunna översättas som mål om hur många valideringsärenden ett lärosäte hanterar. Målen skulle sedan påverka medelstilldelningen. Därutöver skulle regeringen kunna föra dialog de lärosätena om en rimlig ersättning för de särskilda uppdragen relaterade till förhandsbesked. Systemet är således väl lämpat för att lärosätena ska få betalt för sitt valideringsarbete. Att införa en separat "prislapp" för validering skulle däremot framstå som en kvarleva från det nuvarande resurstilldelningssystemet. Det går över huvud taget på tvärs med tanken att komma ifrån ett system baserat på prislappar och raka ackord.

Strut har samtidigt lyft tanken om en examenspeng för vissa samhällsviktiga utbildningar. Den skulle ge lärosätena incitament att jobba mer aktivt med tillgodoräknande. Examenspengen skulle betalas ut när studenten tar examen och skulle inte påverkas av hur lång tid det har tagit för studenten att ta examen. Det innebär att lärosätet skulle få lika mycket betalt oberoende av ifall studenten genomgår en hel utbildning eller får stora delar av utbildningen tillgodoräknad. Examenspengen skulle således utgöra ett incitament för att lärosätena ska erbjuda en så snabb väg som möjligt till examen. Tillgodoräknande är ett sätt att snabbt föra studenten närmare examen. Det innebär att den examenspengen skulle ge lärosätena incitament att låta så många studenter som möjligt tillgodoräkna tidigare lärande. Men det sagt behöver idén om en examenspeng diskuteras vidare, då det kan finnas andra skäl emot att införa den.

5.7.5 Uppföljning och kvalitetsgranskning

SFS håller med om att lärosätenas arbete med validering bör följas upp, men att det bör vänta tills det förestående utvecklingsarbetet börjar bli klart. SFS har inga principiella invändningar mot att UKÄ det sker i form av en tematisk utvärdering.

Internationaliseringsutredningen föreslår att UKÄ ska ges i uppdrag att följa upp och utvärdera lärosätenas arbete med tillgodoräknande av utbytesstudier (SOU 2018:3, ss. 188–190). En sådan uppföljning bör ingå i det uppdrag valideringsdelegationen föreslår här.

Kap 6 Uppdragsutbildning och tillgodoräknande

SFS har inga principiella invändningar mot att uppdragsutbildning ska få innefatta tillgodoräknande inom utbildningen.

Kap 7 Förhandsbesked om tillgodoräknande

Studenter måste kunna göra informerade studieval. Det innebär att det i förväg ska gå att förstå vad en utbildning innebär. Däri ingår givetvis att kunna förutse hur lång tid det kan ta att genomföra en utbildning. För de presumtiva studenter som vill tillgodoräkna delar av en utbildning, kan förhandsbesked således fylla en viktig funktion.

Förhandsbesked kan vara till särskilt stor nytta för presumtiva studenter som kommer att behöva förvärva högskolebehörighet i Sverige innan de kan bli antagna till en högskoleutbildning. Fler kan vilja investera tid på att skaffa behörighet, ifall de får ett förhandsbesked som visar att det sedan kan gå snabbt att genomföra utbildningen och få examen.

Det är viktigt att vara försiktig med förhandsbesked som inte är juridiskt bindande utan kan skilja sig från det slutgiltiga beslutet. Om en student får ett felaktigt förhandsbesked kan det ha negativa ekonomiska konsekvenser och leda till stor besvikelse. Det kan också i sänka allmänhetens förtroende för den instans som gett det felaktiga förhandsbeskedet.

7.4 Central ingång för förhandsbesked

Det är bra att samla ansvaret för förhandsbesked om tillgodoräknande till en myndighet, istället för att presumtiva studenter eventuellt ska behöva vända sig till flera olika lärosätena. Ett sådant arrangemang kan upplevas som enklare och tydligare. SFS instämmer i att det även kan öka likvärdigheten. Det är rimligt att UHR är den myndighet som får det utökade ansvaret.

7.5 Uppdrag till vissa lärosäten att genomföra bedömning för utlåtande

Det är rimligt att ge vissa lärosäten i uppdrag att göra bedömningar av tidigare lärande för utlåtande om förhandsbesked om tillgodoräknande. SFS instämmer dels i att lärosätena ibland måste ansvara för bedömningarna, i och med att lärosätena har sakkunskaperna och det i slutändan är lärosäten som ska fatta det formella beslutet.

7.6 Avgifter för förhandsbesked

SFS är starkt emot att avgifter för utbildningar eller utbildningsmoment. För att upprätthålla förtroendet för den öppna och avgiftsfria högre utbildningen är det därför viktigt att framhålla att förhandsbeskedet inte är ett krav. Studenter kan bli antagna och få tidigare lärande tillgodoräknat även utan att betala för ett förhandsbesked. Förhandsbeskedet är således inte en del av utbildningen eller ett utbildningsmoment. SFS förstår dessutom att förhandsbesked kan vara arbetskrävande och att det därför finns skäl att införa någon form av tröskel för att ansöka om förhandsbesked. Det vore därför, visserligen olyckligt, men inte totalt oacceptabelt, om presumtiva studenter skulle behöva betala en mindre summa för att få veta vad de kan tillgodoräkna och alltså hur lång tid det väntas ta att genomföra utbildningen.

Genom att koncentrera ansvaret för förhandsbesked till UHR minskar risken för överutnyttjande jämfört med ifall presumtiva studenter vänder sig direkt till lärosätena. Det minskar alltså anledningen till att ta ut en avgift.

Daniel Lindblom
Vice ordförande

daniel.lindblom@sfs.se
070-545 75 57

Sebastian Lagunas Rosén
Politisk sekreterare

sebastian.lagunas.rosen@sfs.se
08-545 701 10